

**ΑΡΧΕΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΘΕΩΡΙΑΣ**

Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Α΄ ΤΟΜΟΣ

ΜΑΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

**ΑΡΧΕΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΘΕΩΡΙΑΣ**

Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Α΄ ΤΟΜΟΣ

Σειρά: Γενικό Λύκειο – Οικονομικές Επιστήμες
Αρχές Οικονομικής Θεωρίας, Γ΄ Λυκείου, Μάθημα Επιλογής
Μάνος Βασιλείου

Επιστημονική επιμέλεια: *Ευαγγελία Αθανασίου*
Υπεύθυνος έκδοσης: *Θοδωρής Πενέσης*
Γλωσσική επιμέλεια: *Μενίνα Φουρτούνη*
Στοιχειοθεσία – Σελιδοποίηση – Γραφήματα: *Καίτη Αλεξοπούλου*
Σχεδιασμός εξωφύλλου: *Ιάκωβος Γαβαλάς*

e-mail συγγραφέα: *manosvas@hotmail.com*

Copyright © 2007 «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ», Μάνος Βασιλείου για την ελληνική γλώσσα σε όλον τον κόσμο

ISBN: 978-960-89409-6-3
SET: 978-960-89409-5-6

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο, μέσο και μέθοδο αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, μετάφραση, διασκευή, θέση σε κυκλοφορία, παρουσίαση, διανομή και η εν γένει πάσης φύσεως χρήση και εκμετάλλευση του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμηματικά, καθώς και της ολικής αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου (στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης κ.τ.λ.) και του εξωφύλλου του σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων περιλαμβανομένων και των σχετικών διεθνών συμβάσεων.

Σωτήρος & Αλκιβιάδου 132, Τ.Κ. 18535 Πειραιάς
Τηλ. 210 4112507 - fax 210 4116752
Web site: <http://www.poukamisas.gr>
e-mail: publications@poukamisas.gr

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν έργο είναι αποτέλεσμα πολύχρονης διδακτικής πείρας και αναζήτησης της αποδοτικότερης μεθόδου προσέγγισης του μαθήματος επιλογής της Γ΄ Λυκείου, *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας*.

Οι παρατηρήσεις και οι, κατά κανόνα, επιτυχημένες παρεμβάσεις των μαθητών μου, υπήρξαν πολύτιμος οδηγός στη διάρκεια συγγραφής του βιβλίου.

Επίσης, ιδιαίτερο βάρος και προσοχή δόθηκε στην ελληνική και στην ξένη βιβλιογραφία.

Στο βιβλίο αναλύονται τα τρία πρώτα κεφάλαια της εξεταστέας ύλης του μαθήματος, όπως αυτή έχει καθοριστεί από το αναλυτικό πρόγραμμα του υπουργείου Παιδείας.

Κάθε κεφάλαιο περιλαμβάνει:

- **Αναλυτική παρουσίαση της θεωρίας** του σχολικού βιβλίου με τη μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων
- **Εφαρμογές (λυμένες ασκήσεις)** οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές κάθε εξεταζόμενης θεματικής ενότητας
- **Αναλυτικές λύσεις των ασκήσεων του σχολικού βιβλίου**
- **Ερωτήσεις αξιολόγησης** οι οποίες διακρίνονται σε πολλαπλής επιλογής, εναλλακτικής απάντησης, συμπλήρωσης κενού, ανάπτυξης, αντιστοίχισης-σύζευξης
- **Ασκήσεις για λύση**
- **Tips** στα οποία δίνονται η **βασική μεθοδολογία για την επίλυση των ασκήσεων** του μαθήματος καθώς και **σημαντικές παρατηρήσεις οι οποίες βοηθούν στην κατανόηση των εννοιών**
- **Κριτήριο αξιολόγησης** διάρκειας τριών ωρών

Στο τέλος του βιβλίου περιλαμβάνονται:

- **Επαναληπτικά κριτήρια αξιολόγησης**
- **Οι απαντήσεις** των ερωτήσεων αξιολόγησης και **οι λύσεις** των ασκήσεων και των κριτηρίων αξιολόγησης του βιβλίου

Αισιοδοξώ ότι το βιβλίο αυτό θα ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των μαθητών, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην επιτυχία τους αλλά και στις απαιτήσεις των συναδέλφων, προσφέροντάς τους ένα ωφέλιμο εργαλείο επεξεργασίας της ύλης.

Ιούλιος 2007

Ο συγγραφέας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1. Εισαγωγή.....	11
1.2. Η οικονομία του Κρούσου.....	13
1.3. Οι ανάγκες.....	15
1.4. Προϊόντα ή οικονομικά αγαθά.....	17
1.5. Η αγορά.....	19
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	20
Ασκήσεις για λύση.....	25
1.6. Οι παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας.....	28
1.6.1. Οι συντελεστές της παραγωγής.....	28
1.6.2. Το κύριο οικονομικό πρόβλημα.....	31
1.6.3. Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων.....	31
Εφαρμογές.....	36
1.6.4. Κόστος ευκαιρίας.....	38
1.6.5. Κόστος ευκαιρίας και καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων.....	40
Εφαρμογές.....	43
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	66
Ασκήσεις για λύση.....	76
1.7. Ο καταμερισμός της εργασίας.....	84
1.8. Το χρήμα.....	85
1.9. Το οικονομικό κύκλωμα.....	85
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	88
Tips.....	94
Επαναληπτικές ασκήσεις.....	96
1ο Κριτήριο αξιολόγησης.....	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΚΑΙ Η ΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

2.1. Εισαγωγή.....	107
2.2. Η συμπεριφορά του καταναλωτή.....	107
2.3. Νόμος ζήτησης – καμπύλη ζήτησης.....	109
2.4. Αγοραία καμπύλη ζήτησης.....	111
2.5. Η συνάρτηση ζήτησης.....	112
Εφαρμογές.....	115
2.6. Λοιποί προσδιοριστικοί παράγοντες ζήτησης.....	118
2.7. Ζήτηση – ζητούμενη ποσότητα.....	122
Εφαρμογές.....	128
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	130
Ασκήσεις για λύση.....	138
2.8. Ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή.....	141
2.9. Ελαστικότητα σημείου και ελαστικότητα τόξου.....	143
2.10. Ελαστική και ανελαστική ζήτηση.....	144
Εφαρμογές.....	146

Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	150
Ασκήσεις για λύση.....	153
2.11. Ειδικές περιπτώσεις ελαστικότητας	157
2.12. Συνολική δαπάνη των καταναλωτών	160
2.13. Ελαστικότητα ζήτησης και συνολική δαπάνη των καταναλωτών	160
2.14. Χρησιμότητα της ελαστικότητας ζήτησης	162
Εφαρμογές	163
2.15. Εισοδηματική ελαστικότητα	170
Εφαρμογές	172
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	178
Ασκήσεις για λύση.....	185
Tips	190
Επαναληπτικές ασκήσεις.....	192
2ο Κριτήριο αξιολόγησης	196

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ

3.1. Η έννοια της παραγωγής και τα χαρακτηριστικά της	201
3.2. Ο χρονικός ορίζοντας της επιχείρησης	202
3.3. Η συνάρτηση παραγωγής.....	204
3.4. Συνολικό προϊόν.....	204
3.5. Μέσο και οριακό προϊόν	206
3.6. Ο νόμος της φθίνουσας ή μη ανάλογης απόδοσης	209
3.7. Η επίδραση της μεταβολής της τεχνολογίας στην παραγωγή.....	210
Εφαρμογές	211
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	223
Ασκήσεις για λύση.....	230
3.8. Το κόστος παραγωγής στη βραχυχρόνια περίοδο	233
3.9. Καμπύλες κόστους στη βραχυχρόνια περίοδο	234
3.10. Μέσο κόστος	237
3.11. Οριακό κόστος	240
3.12. Σχέσεις καμπυλών μέσου και οριακού κόστους.....	242
Εφαρμογές	245
Ερωτήσεις αξιολόγησης.....	265
Ασκήσεις για λύση.....	274
Tips	287
Επαναληπτικές ασκήσεις.....	289
3ο Κριτήριο αξιολόγησης	291
1ο Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης	294
2ο Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης	298
3ο Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης	301

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	305
--	------------

1 – 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τι είναι η Πολιτική Οικονομία;

Απάντηση

«Πολιτική Οικονομία είναι η επιστήμη που ασχολείται με την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών για τη δημιουργία περισσότερου υλικού πλούτου για την ανθρωπότητα».

The Random House College Dictionary (1982)

«Πολιτική Οικονομία είναι η μελέτη (study) που εξηγεί πώς οι άνθρωποι και η κοινωνία καταλήγουν να επιλέγουν, με ή χωρίς τη χρήση χρημάτων, να απασχολήσουν πλουτοπαραγωγούς δυνάμεις και κεφάλαια, τα οποία θα μπορούσαν, όμως, να χρησιμοποιηθούν και για άλλους σκοπούς την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση αγαθών, τώρα, αλλά και στο μέλλον, από διάφορες ομάδες ατόμων μέσα σε μία κοινωνία. Η Πολιτική Οικονομία αναλύει το κόστος και τις ωφέλειες της βελτίωσης του τρόπου κατανομής των πλουτοπαραγωγών δυνάμεων».

Paul Samuelson, Economics (9^η έκδοση, 1973)

2. Ποιο είναι το αντικείμενο μελέτης της Πολιτικής Οικονομίας;

Απάντηση

Αντικείμενο μελέτης της Πολιτικής Οικονομίας είναι η έρευνα των οικονομικών προβλημάτων που δημιουργούνται μέσα σε μία κοινωνία. Η οικονομική επιστήμη περιγράφει και αναλύει τους τρόπους με τους οποίους μια κοινωνία λαμβάνει αποφάσεις για τα εξής προβλήματα:

α. Ποια προϊόντα και σε ποιες ποσότητες παράγονται μέσα σε μια χρονική περίοδο;

Δηλαδή τι είδους αγαθά και υπηρεσίες και σε ποιες ποσότητες (π.χ. καταναλωτικά αγαθά, σπίτια, μηχανήματα, δρόμους, εκπαιδευτικές υπηρεσίες κ.ά.) θα πρέπει να παράγει η κοινωνία με τα περιορισμένα παραγωγικά μέσα που διαθέτει, ώστε οι πολίτες της να ικανοποιούν όσο γίνεται καλύτερα τις ανάγκες τους.

β. Πώς θα παραχθούν τα προϊόντα;

Δηλαδή ποιος και με ποιο τρόπο αποφασίζει για τη μέθοδο που χρησιμοποιείται στην παραγωγή κάθε προϊόντος. Η Πολιτική Οικονομία δηλαδή μελετά το πρόβλημα της επιλογής της τεχνολογίας που θα χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία.

Συνήθως ένα προϊόν μπορεί να παραχθεί με διάφορους συνδυασμούς παραγωγικών συντελεστών. Π.χ. με απλά εργαλεία και πολλά εργατικά χέρια ή με αυτόματα μηχανήματα και λίγα εργατικά χέρια. Η σωστή, από οικονομική άποψη, επιλογή του τρόπου παραγωγής εξαρτάται τόσο από τα τεχνολογικά δεδομένα της παραγωγής κάθε προϊόντος όσο και από τη σχετική στενότητα κάθε παραγωγικού συντελεστή.

Για παράδειγμα, μια χώρα με πάρα πολλά εργατικά χέρια και όχι ανάλογα μεγάλη ποσότητα κεφαλαίου (όπως η Αίγυπτος) εφαρμόζει μεθόδους παραγωγής που χρησιμοποιούν λιγότερο κεφάλαιο και περισσότερη εργασία, σε σύγκριση με άλλη χώρα πλούσια σε κεφάλαιο αλλά χωρίς μεγάλο πλεόνασμα εργατικού δυναμικού (όπως οι χώρες της Ε.Ε.).

γ. Πώς θα διανεμηθούν τα προϊόντα;

Δηλαδή το πρόβλημα του προσδιορισμού του κριτηρίου με βάση το οποίο γίνεται η διανομή του προϊόντος στα μέλη της κοινωνίας.

Από το προϊόν που παράγεται σε μια χώρα κάθε κάτοικος λαμβάνει ένα μέρος, άλλος μικρό και άλλος μεγάλο, που συνήθως εξαρτάται από το εισόδημά του. Το εισόδημα του καθενός προέρχεται κυρίως από την εργασία του και τις αμοιβές των άλλων παραγωγικών συντελεστών που του ανήκουν (π.χ. γη, κτήρια κ.ά.). Το καθαρό εισόδημα (δηλαδή το εισόδημα που τελικά διαθέτουν τα άτομα) επηρεάζεται και από την παρέμβαση του κράτους, το οποίο επιβάλλει φόρους στα εισοδήματα, ενώ, από την άλλη μεριά, παρέχει οικονομικά βοηθήματα σε ορισμένους.

δ. Πώς θα αναπτυχθεί η κοινωνία;

Η διαχρονική αύξηση του όγκου της παραγωγής, που ονομάζεται οικονομική ανάπτυξη, αποτελεί βασικό θέμα μελέτης της Πολιτικής Οικονομίας.

Κάθε κοινωνία πρέπει να καθορίζει ποιο τμήμα των παραγωγικών της πόρων θα χρησιμοποιεί για ικανοποίηση σημερινών αναγκών της και ποιο για τις

μελλοντικές της ανάγκες. Κοινωνίες που ενδιαφέρονται περισσότερο για τις επόμενες γενιές χρησιμοποιούν τους φυσικούς πόρους τους με μεγαλύτερη προσοχή και οικονομία, ώστε να υπάρξουν επαρκείς ποσότητες πόρων και για το μέλλον. Αποταμιεύουν υψηλό ποσοστό του εισοδήματός τους για να χρηματοδοτούν την κατασκευή υλικού κεφαλαίου, που θα αυξήσει μελλοντικά την παραγωγική ικανότητα της οικονομίας, επενδύουν στην εκπαίδευση των νέων κ.ά. Γενικά δέχονται να ικανοποιούν τις τωρινές ανάγκες σε μικρότερο βαθμό απ' ό,τι τους επιτρέπουν οι πόροι τους, ώστε οι επόμενες γενιές να μπορούν να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες σε επιθυμητό βαθμό.

1-2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΚΡΟΥΣΟΥ

Η περίπτωση του Ροβινσώνα Κρούσου, κεντρικού ήρωα ενός από τα αριστουργήματα της παιδικής λογοτεχνίας (έργο του Άγγλου λογοτέχνη Daniel Defoe) χρησιμοποιείται συχνά ως απλό παράδειγμα ανάλυσης μιας υποθετικής οικονομίας.

3. Ποια είναι η βασική διαφορά της οικονομίας του Κρούσου με τις σύγχρονες οικονομίες;

Απάντηση

Η οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου περιέχει ένα στοιχείο που την κάνει απλή και διαφορετική από τις σύγχρονες οικονομίες: όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται από το ίδιο άτομο. Αντίθετα, στις σύγχρονες οικονομίες εκατομμύρια άτομα παίρνουν ταυτόχρονα, αλλά χωριστά, τις δικές τους αποφάσεις, οι οποίες και τελικά προκύπτουν μέσω του μηχανισμού της αγοράς.

Στην απλή οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου, ο Κρούσος πρέπει να απαντήσει και στα τέσσερα βασικά ερωτήματα που απασχολούν την οικονομική επιστήμη.

4. Πώς επιλύεται στην οικονομία του Κρούσου το ερώτημα της παραγωγής;

Απάντηση

Το ερώτημα αυτό αφορά τις ενέργειες που πρέπει να κάνει ο Κρούσος για να επιβιώσει, δηλαδή για να εξασφαλίσει τροφή, ένδυση και στέγη. Τι θα κάνει ο Κρούσος; Θα συλλέξει καρπούς από τα δέντρα και τα φυτά, θα ψαρέψει ή θα

κυνηγήσει, για να εξασφαλίσει τροφή; Θα κατασκευάσει μια καλύβα ή θα βρει κάποια σπηλιά για να μην παγώσει τη νύχτα. Οι τελικές επιλογές του Κρούσου σχετίζονται άμεσα με ποια προϊόντα και σε ποιες ποσότητες θα παραχθούν.

5. Πώς εμφανίζεται στην οικονομία του Κρούσου το ερώτημα της επιλογής της μεθόδου της παραγωγικής διαδικασίας;

Απάντηση

Αν τελικά ο Κρούσος αποφασίσει να φτιάξει μια καλύβα προκύπτουν επιμέρους ερωτήματα, όπως:

Τι υλικά, από εκείνα που διαθέτει, θα χρησιμοποιήσει;

Πώς θα τα συνδυάσει;

Σε ποιο σημείο του νησιού θα τη φτιάξει;

Τα ερωτήματα αυτά στην ουσία αναφέρονται στην τεχνολογία της παραγωγικής διαδικασίας.

6. Το πρόβλημα της διανομής των προϊόντων υφίσταται στην οικονομία του Κρούσου;

Απάντηση

Το τρίτο ερώτημα, δηλαδή αυτό της διανομής των προϊόντων, δεν έχει έννοια στην περίπτωση της οικονομίας του ενός ατόμου. Ότι παράγει ο Κρούσος ανήκει σ' αυτόν, διότι δεν υπάρχει άλλο άτομο. Αν υπήρχε και συμμετείχε στην παραγωγή, σε συνεργασία με τον Κρούσο, τότε θα προέκυπτε το πρόβλημα της διανομής των προϊόντων μεταξύ των δύο ατόμων.

7. Πώς αναπτύσσεται η οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου;

Απάντηση

Σχετικά με το ερώτημα αυτό, ο Κρούσος πρέπει να σκεφτεί τρόπους και ενέργειες, για να αυξήσει την ποσότητα των προϊόντων που μπορεί να παραγάγει. Μπορεί, π.χ., να φτιάξει δίχτυ για να ψαρεύει μεγαλύτερη ποσότητα ψαριών ή να επινοήσει παγίδες για να πιάνει ζώα ή να φτιάξει σκάλες για τη συλλογή των καρπών. Με τους τρόπους αυτούς ο Κρούσος δημιουργεί κεφάλαιο και τεχνολογία καθώς αναπτύσσει παράλληλα την οικονομία του.